

N:o 38.

Af Herr **Lasse Jönsson**: *Med förslag angående beskattning af hvitbetssockertillverkningen.*

Hvitbetssockertillverkningen i vårt land, på hvars stora nytta och utveckling så stora förhoppningar byggdes, har genom åtgärder, vidtagna af lagstiftningen, icke blott hämmats, utan hotas med fullständig tillintetgörelse genom den särskilda beskattning, som under namn af accis blef af 1869 års Riksdag pålagd denna i nationalekonomiskt afseende nyttiga fabrikation. Första anfallen deremot gjordes vid 1867 och 1868 årens riksdagar genom då väckta motioner. Då varande Bevillnings-Utskott föreslog på grund deraf en skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anhållan om undersökning och utredning genom särskilde sakkunnige personer i hvad mån och på hvad sätt tillverkningen af hvitbetssocker inom landet kunde beskattas, samt att derefter förslag i ämnet måtte för Riksdagen framläggas. Denna Utskottets framställning bifölls af Första Kammaren, men afslogs af Andra Kammaren på anförda skäl, bland andra, att förslaget vore en fiendtlighet mot det hårdt tryckta jordbruket, hvilket icke kunde utan stora och kostsamma förarbeten samt vid i öfrigt särdeles fördelaktiga kulturförhållanden ordnas för en lönnande hvitbetsodling, och att genom förslagens antagande vi inkomme på en beskattningsväg, hvilken motvilligt och undantagsvis samt mera ur moraliska än finansiella skäl endast i afseende å bränvinstillverkningen hittills varit beträdd.

Vid 1869 års riksdag väcktes i Första Kammaren motion derom att en skatt, motsvarande tullen å råsocker, måtte åsättas allt inom landet tillverkad hvitbetssocker, hvarjemte en annan motion afgafs i samma syfte, dock så att, efter åtnjutandet af vissa frihetsår, beskattningen skulle successivt höjas med 2 öre för hvarje skålpund tillverkad socker, till dess den uppnått sockertullens storlek. I Andra Kammaren deremot väcktes motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning af frågan. Bevill-

nings-Utskottet föreslog då, att tillverkningen af hvitbetssocker inom landet skulle åläggas en särskild beskattning i förhållande till införseltullen å utländskt råsocker, men att denna beskattning först skulle börja den 1 Juli 1873 och utgå till samma dag 1876 med $\frac{1}{5}$, från och med den 1 Juli 1876 till och med samma dag 1879 med $\frac{2}{5}$, från och med den 1 Juli 1879 till och med samma dag 1882 med $\frac{3}{5}$ samt från och med sistnämnda dag till och med den 1 Juli 1885 med $\frac{4}{5}$ af den vid dessa tider gällande tullsats å utländskt råsocker af mörkare färg än N:r 18 af den i världshandeln gällande holländska standard. Denna Utskottets hemställan bifölls af Riksdagen utan att, såsom annars är brukligt, något slags undersökning eller utredning föregått. Visserligen tillsattes sedermera, den 12 Oktober 1871, en s. k. kommission, men denna hade icke i uppdrag att undersöka nyttan eller skadan af denna beskattning, utan endast sättet för skattens uttaxering och kontrollering.

År 1869, då ofvannämnda beslut fattades, fanns inom landet endast en hvitbetssockerfabrik, hvilken var belägen i Landskrona, men flera voro under anläggning. Af dessa var i verksamhet en i Stockholm under åren 1870—1875, en i Halmstad under åren 1871—1873, en i Wadstena under åren 1873—1875, en vid Ljung i Östergötland endast under år 1874, samt från och med år 1871 den i närheten af Malmö belägna Arlöfs fabrik, den enda som ännu fortfar. Oaktadt förstnämnda vid Landskrona belägna fabrik under en lång följd af år sysselsatt sig med hvitbetssockertillverkning, och jordens kultur deromkring var i hög grad uppdrifven samt ortbefolkningen skicklig i betodling, nedlades den dock år 1875, eller året före det, då första höjningen med en $\frac{1}{5}$ af skatten skulle vidtaga.

Vid 1879 års riksdag väcktes af mig motion, deri föreslogs, att den särskilda beskattning, som var pålagd hvitbetssockertillverkningen inom landet, måtte med ty åtföljande kontroll till alla delar upphöra, och att dessa fabriker måtte i likhet med andra näringsgrenar endast påläggas bevilning efter den nettoinkomst, de kunde anses lemna. Bevillnings-Utskottet yttrade då, bland annat, att, om fullständig skattefrihet beviljades, skulle denna industri utvecklas så att den, till förekommande af minskning i statsverkets inkomster, åter måste beläggas med en extra beskattning med den påföljd, att åtskilliga fabriker komme att upphöra. Utskottet fann dock skäl vara för handen att uppskjuta den ytterligare höjning af tillverkningsafgiften, som enligt 1869 års Riksdags beslut skulle inträda från och med den 1 Juli 1879. Genom ett sådant uppskof, på hvilket statsverket gjorde en jemförelsevis mindre förlust, kunde ledning vinnas för bedömandet, huruvida industrien inom de orter, för hvilka den är naturlig, så utvecklades, att den kunde bära en ytterligare skatteförhöjning, om hvilken Riksdagen först då borde definitivt besluta. Utskottet hemställde således, att Riksdagen, med föran-

ledande af ifrågavarande motion, måtte besluta, att afgiften för tillverkning af hvitbetssocker inom landet skulle fortfarande och intill den 1 Juli 1882 utgöra $\frac{2}{5}$ af den för hvarje år bestämda tullsats å utländskt råsocker af mörkare färg än N:o 18 af den i världshandeln gällande holländska standard; hvilken hemställan blef af Riksdagens båda Kamrar utan diskussion bifallen.

Det är redan nämnt, att numera finnes inom landet endast en hvitbetssockerfabrik, nemligen den vid Arlöf. Denna har visserligen under de senare åren utvecklat sig icke obetydligt, så att den under nyss förflutna året erlagt till statsverket en accis eller skatt af 101,608 kronor 55 öre. Fara är dock för handen, att äfven denna fabrik kommer att nedläggas af orsak, att skatten från och med den 1 Juli detta år skall fördubblas. En tillökning i utgifterna för en enda fabrik med omkring 100,000 kronor synes vara alldeles förstörande, i synnerhet då känt är, att denna fabrik med den nuvarande beskattningen nätt och jemnt burit sig. Då detta gäller en redan länge i gång varande fabrik, kan svårigen förhoppning finnas, att nya sådana skola uppstå. Det åtgår en följd af år, innan befolkningen i närheten af en nyanlagd fabrik vill eller kan egna sig åt betodling i så stor mängd, att den med betydlig kostnad anlagda fabriken kan erhålla materialier i tillräcklig myckenhet. Skulle den dertill genast drabbas af den betungande beskattningen, finnes ingen sannolikhet att den kunde bära sig.

Med den nu varande beskattningen, som drabbar hvarje centner hvitbetor med 25 öre, har inköpspriset per centner utgjort 80 öre. Vid skattens fördubbling till 50 öre komme priset å betorna att i förhållande dertill nedgå, hvilket med all sannolikhet skulle hafva till följd att betodlingen betydligt aftoge eller alldeles upphörde, till stor skada, icke minst för jordbruket. Den stora betydelse odlingen af sockerbetor har för jordbruksnäringen på sådana orter, der de kunna växa, är så ofta framhållen och bevisad både i vårt eget land och i andra länder, att jag icke behöfver derom mycket orda, utan hänvisar till de vid denna motion fogade bilagor litt A och B. Jag vill endast framhålla att utom den direkta nytta, enskilda jordbrukare kunna hafva af att till fabrikerna afsätta betor och sålunda erhålla godtgörelse för det arbete och kostnad, som å betodlingen blifvit nedlagda, uppstår äfven den stora fördelen att befolkningen med tiden lär sig odla rotfrukter, hvilket är en mäktig häfstång för jordbruksnäringens framgångsrika bedrifvande och utveckling.

Under åberopande af hvad här blifvit anfördt och hänvisande till bilagorna, tager jag mig friheten föreslå:

1:o att den beskattning, som är ålagd den inom landet varande hvitbetssockertillverkningen vid den fabrik,

som nu är i verksamhet, måtte, utan någon förhöjning, fortfarande som under de sex sistförflutna åren utgå med två femtedelar af den för hvarje år bestämda tullsats å utländskt råsocker af mörkare färg än N:o 18 af den i världshandeln gällande holländska standard;

2:o att de fabriker, som härefter börja denna fabriksrörelse och äro belägna på öfver 2 mils afstånd från en i gång varande eller under de senaste 5 åren nedlagd fabrik, måtte yarda befriade från all sådan beskattning under de fem första åren af sin verksamhet, och att derefter denna beskattning under fem år må utgå med endast en femtedel och sedan lika med äldre fabriker; och

3:o att de fabriker, som under de senaste 10 åren bedrifvit hvitbetssockertillverkning, men under de senaste fem åren varit nedlagda, må under fem år från fabriken igångsättande erlægga beskattning med en femtedel och derefter skatta lika med andra i gång varande fabriker.

Om remiss till Bevillnings-Utskottet anhålles.

Stockholm den 28 Januari 1882.

Lasse Jönsson.

Bil. Litt. A.

Underdånigste Memorial.

Den erfarenhet som vunnits i alla de länder, hvarest odling af sockerbeter idkas, nemligen att denna är det förnämsta medlet till åkerbrukets höjande — ty der denna odling blomstrar, der blifva fälten väl dränerade, omsorgsfullt rensade, djupt bearbetade och i rikligaste måtto försedda med växtnäringsämnen, på samma gång som affallet från de fabriker, som bereda socker af betorna, lemna en större mängd af ett värderikt foder, hvilket framkallar ett större underhåll af kreatur än tillföre — har ej heller utblifvit i Skåne, hvadan sockerbetsodlingen, i forna dagar idkad i trakten af Landskrona och numera emellan Malmö och Lund, i dessa trakter kraftigt verkat till åkerbrukets höjande och bidragit till att af detsamma en säkrare

och högre inkomst erhålles, än då endast säd och foderväxter odlas. Det har dessutom visat sig, att sockerbetsodlingen i betydlig mån bidragit till att höja arbetsförtjensten, företrädesvis för den svagare delen af befolkningen, likasom att fabrikerne vintertiden förse en del af den då mindre sysselsatta delen af åkerbruksbefolkningen med en god arbetsförtjenst, men då åkerbruket om våren ånyo tager sin början, återlemnar den till landtbruket och sålunda icke förvandlar denna del af befolkningen till en uteslutande fabriksidkande.

Att vexelverkan mellan åkerbruket och sockerbetsindustrin är i flera hänseenden särdeles välgörande kan ej förnekas, och det måste därför för landtbrukets målsmän vara ett önskningsmål att se flera hvitbetssockerfabriker uppstå än den enda som numera finnes. Detta önskningsmål har fått en desto större betydelse, sedan man i Danmark förbjudit införseln af svensk boskap och, så som förhållandena derstädes äro beskaffade, skall man framdeles, då importförbudet upphäfves, säkerligen komma att utfärda föreskrifter, som verka i högre grad hämmande på importen af svenska kreatur. Utan att vilja beklaga dessa förhållanden, då det ej kan vara vår boskapsskötsels mål att exportera magra djur och kor färdiga att kalfva, kan man ej annat än önska, att den ökade tillgången inom landet på djur ifrån dess företrädesvis kreatursuppfödande delar blifver inom de bördigare provinserna på bästa sätt tillgodogjord derigenom att man ökar kreaturens antal och rigtar uppmärksamheten mera än tillföre på gödning af boskap. Men ett af de bästa medlen härtill är hvitbetssockerindustrin, enär affallet från denna i alla länder framkallat gödning af kreatur i stor skala med de bästa ekonomiska resultat. Det är af detta skäl som den reflekterande landtbrukaren inom denna del af landet ej kunnat undgå att finna, att de senaste erfarenheterna inom exporten af kreatur till Danmark åt hvitbetssockerindustrin gifvit en större statsekonomisk betydelse än tillföre, och att man i den har ett kraftigt medel till att minska de tillfälliga olägenheterna af den stängda kreatursutförseln till Danmark.

Att Malmöhus läns hushållningssällskap under dessa förhållanden funnit det önskligt, att flera hvitbetssockerfabriker anlades inom dess område är lätt förklarligt, likasom att det ansett sin pligt vara att inför Eders Kongl. Maj:t i underdånighet framhålla det hinder, som vållar att ej flera fabriker uppstå. oaktadt fabriken vid Arlöf lemnat goda ekonomiska resultat. Detta hinder är nu gällande föreskrift för beskattning af hvitbetssockerfabriker, enligt hvilken en efter hand och snabbt stigande beskattning är bestämd. Ty om äfven en fabrik, som en gång blifvit anlagd, som framkallat en god odling af sockerbeter i sin närhet och till en del amorterat sina anläggningskostnader, möjligen kan bära den stigande högre beskattningen, så har dock erfarenheten visat, att under en dylik författning ej några nya fabriker upp-

stå, enär inga kapitalister våga att så länge som densamma är gällande nedläggga sina penningar i ett sockerbruk, afsedt för tillverkning af hvitbetssocker.

Ett helt annat, och för hela södra delen af landets åkerbruk och boskapsskötsel samt för hela vårt lands kreatursexport på Britannien oändligen gynsammare förhållande skulle, derom är sällskapet fullt förvissadt, deremot uppstå om nu gällande föreskrift för beskattning af hvitbetssockertillverkningen blefve sålunda ändrad, att under loppet af tio år, räknade från och med 1882, beskattning af dylikt socker komme att högst utgöra två femtedelar af gällande tullsats för råsocker, och vågar sällskapet, med stöd af hvad som sålunda blifvit anfördt, i underdånighet hemställa, att, med fästadt nådigt afseende å den erfarenhet, som vid hvitbetssockertillverknings beskattning vunnits och å den högst förändrade ställning, som landets kreatursexport numera intagit, Eders Kongl. Maj:t täcktes till stundande Riksdag låta afgifva en nådig framställning om,

att, med upphäfvande af nu gällande bestämmelser för beskattning af hvitbetssockertillverkningen, skatten för dylikt socker under en tidrymd af tio år, räknad från och med år 1882, fastställes till högst två femtedelar af tullsatsen för råsocker.

Malmö den 20 September 1881.

På Malmöhus läns hushållningssällskaps vägnar:

CORFITZ BECK-FRIIS.

Hjalmar Nathorst.

Vidimeras ex officio

C. A. Westerstrand.

Registrator.

Bil. Litt. B.

Till Kongl. Maj:ts och Rikets Kommerskollegium, angående en af Malmöhus län gjord ansökning om proposition till Riksdagen om förändring i beskattningen af hvitbetssocker.

Uti skrifvelse af den 18 Oktober innevarande år har Kongl. Kollegium anmodat Landbruksakademiens Förvaltningskomité att, i enlighet med Kongl. Maj:ts nådiga befallning, till Kollegium inkomma med yttrande om en af Malmöhus läns Hushållningssällskap gjord underdånig framställning: att, med upphäfvande af nu gällande bestämmelser för beskattning af hvitbetssockertillverkningen, skatten för dylikt socker under en tidrymd af tio år, räknad ifrån och med år 1882, fastställes till högst två femtedelar af tullsatsen för råsocker; och får komitén med anledning häraf anföra följande:

Det är en allmän och välgrundad erfarenhet ibland landbrukare, att rotfruktsodling utöfvar ett välgörande inflytande på all öfrig kultur vid hvarje jordbruk och detta desto mer som för hvarje ort lämpliga rotfrukter kunna odlas i stor utsträckning samt ega mångsidig och fördelaktig användning.

Genom rotfruktsodling vinnas många fördelar, hvilka lända ej allenast jordbruket och landthushållningen i allmänhet utan äfven husdjursskötseln till stor båtnad så väl genom de arbetsmetoder, som användas vid jordens bearbetning och rotfrukternas skötsel under växttiden, som genom rotfrukternas betydelsefulla användbarhet till födoämne för människan och boskapen.

Rotfruktsodlingen har visserligen inom vårt land en stor utbredning, men är dock ingalunda i så stor skala utöfvad som önskvärdt vore. Orsakerna härtill äro att söka i många, helt naturliga och för Sverige egna, förhållanden. Förherskande jordmåner i olika landskap äro bestämmande för växtodling, hvilken äfven vinner stöd af den traditionella utöfningen af jordbruket, som bibehållit den forna grundkaraktären att egna de olika sädeslagen och vanliga foderväxterna den största uppmärksamheten.

Befolkningsförhållanden, dagsverkspris, marknadens tillgänglighet, befolkningens skaplygne utöfva äfven inflytande på den rigtning, kulturen till-

vinner sig i olika delar af landet, hvars geografiska läge dessutom ensamt är till en viss grad afgörande för utbredningen och framgången af de olika rotfruktsslagens odling, synnerligen af dem, som fordra en längre växttid och noggrann skötsel. De rotfrukter, som ega ett särskildt värde såsom näringsämne för människor och djur och som tillika kunna varda föremål för teknisk behandling och sålunda äro, så att säga, mest användbara, hafva tilldragit sig största uppmärksamheten samt vunnit största utbredningen, såsom t. ex. potatis.

Närmast nyssnämnda växt i användning för tekniken bör sockerbetan ställas, då hon utom ett, till kreatursfoder synnerligen lämpligt affall lemnar råämne till ett preparat, som numera är en förbrukningsartikel af allmänaste slag, nemligen sockret, hvilket icke af någon inom vårt land odlad växt förutom betan kan fabriksmessigt frambringas.

Sockerbetan har redan länge varit föremål för odlingsförsök äfvensom för fabriksanläggningar för sockrets tillgodogörande, utan att dessa försök kröntes med den framgång, som varit önskelig. Med anläggning af betsockerfabrik har visserligen betodling hastigt uppstått, men i allmänhet icke i tillräckligt stor omfattning, och den har lika hastigt nedgått eller upphört, så snart fabriken afstannat eller nedlagts, enär odlingen ej kan lemna goda ekonomiska resultat utan betans användande till sockerberedning. I Skåne förefinnes för närvarande en fabrik, den enda i riket, som bibehållit sig och fortfar att vara i verksamhet. Denna har ock utöfvat ett gynsamt inflytande på jordbruket och ladugårdsskötseln i dess omgivning samt derigenom skapat en liflig jordbruksindustri, som bådar allt godt.

Den erfarenhet, som under flera år är vunnen i Sveriges sydligaste landskap angående meranämnda kultur och industri, synes gifva vid handen, att åtminstone i denna del af landet föreligga i jordmån, klimat, befolknings-, samfärdsels- och andra förhållanden de vilkor, som gynsamt betinga en säker framgång af en utvidgad kultur af sockerbetan. Detta oaktadt uppstå ej några nya anläggningar, som kunna tillgodogöra sig den afkastning, en utvidgad betodling kunde lemna.

Förvaltningskomitén tror sig visserligen böra söka anledningen härtill till en del uti farhågan, att de svårigheter, som möta, isynnerhet i början, vid odling af sockerbetan, skola föranleda, att materialier i tillräcklig mängd för uppehållande af en betsockerfabrik icke skola blifva att tillgå, om äfven någon sockerbetodling genast framkallas genom fabrikers anläggning, men det synes komitén också gifvet, att den beskattning, som redan nu träffar betsockerfabrikationen och som den 1 Juli 1882 skall ökas med 50 procent af sitt nuvarande belopp samt efter den korta tidrymden af tre år från nämnde dag än ytterligare höjas, måste verka afskräckande på dem, som eljest kunde vara hugade att nedlägga kapital i dylika företag. Komitén

anser derföre med afseende på den stora betydelse sockerbetsodlingen skulle hafva för jordbruket, der den kan komma till stånd, hvilket åter, såsom förut är antydt, icke kan ske utan afsättning till en närbelägen betsockerfabrik, att den gjorda framställningen om anstånd, innan ytterligare skatteförhöjning inträder, förtjenar allt afseende, men kan icke underlåta att tillika uttala den åsigt, att bifall till framställningen knappast är tillräckligt för att framkalla nya betsockerfabriker under andra än de mest gynsamma förhållanden, utan att för uppnående af detta ändamål vore behöfligt, att vissa års frihet från skatt beviljades nyanlagda fabriker. De omständigheter i afseende på sockerbetsodlingen, som här ofvan blifvit anförda, gifva nemligen anledning att antaga, att hvarje nyanlagd fabrik under de första åren af dess tillvaro kommer att kämpa med svårigheter att erhålla materialier i tillräcklig mängd och att denna svårighet endast småningom kan afhjelpas. Under tiden blifva de ekonomiska resultaten af fabriken föga fördelaktiga, och utgifvandet af skatten blifver i hög grad betungande.

Remisshandlingarne återställas härhos.

Stockholm den 28 Oktober 1881.

På Kongl. Landbruksakademiens förvaltningskomités vägnar

PEHR EHRENHEIM.

Ferd. Unander.

Vidimeras

Ferd. Unander.

Hvitbetssockerfabrikernas tillverkning och beskattning 1869—1881.

År.	Antal	Tillverkning.								Invägda betor.		Beskattning.		Fabriken.
		Socker.		Värde.		Sirup.		Värde.						
		℔	Kr.	ö.	℔	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Centner.	ö.	Kr.	ö.	
1869	1	1,544,900	618,856	—	800,000	16,000	—	634,856	—	—	—	—	—	Landskrona.
1870	2	1,593,162	675,356	—	930,000	18,600	—	693,956	—	—	—	—	—	{ Landskrona, Stockholm.
1871	4	3,823,175	1,539,087	—	2,000,000	47,500	—	1,586,587	—	—	—	—	—	{ Landskrona, Stockholm, Halmstad, Arlöf.
1872	4	3,851,751	1,570,270	—	1,736,363	45,295	—	1,615,565	—	—	—	—	—	{ Landskrona, Stockholm, Halmstad, Arlöf.
1873	5	5,921,860	2,184,192	—	2,927,170	76,532	—	2,260,724	—	353,611	—	35,361	—	{ Landskrona, Stockholm, Halmstad, Arlöf, Vadstena.
1874	4	4,085,541	1,629,190	—	1,759,970	47,499	—	1,676,689	—	635,930	à 10	63,593	—	{ Landskrona, Arlöf, Vadstena, Ljung.
1875	3	2,968,322	1,184,246	—	1,089,841	32,695	—	1,216,941	—	358,515	à 10	35,851	50	{ Landskrona, Arlöf, Vadstena.
1876	1	1,777,000	710,000	—	1,058,500	31,797	—	741,797	—	193,204	à 10)	43,070	40	Arlöf.
1877	1	1,652,000	660,000	—	910,000	27,000	—	687,000	—	118,760	à 20)	53,385	16	Arlöf.
1878	1	628,000	226,000	—	900,000	27,000	—	253,000	—	266,925	à 20	37,443	40	Arlöf.
1879	1	1,187,000	427,000	—	712,000	38,000	—	465,000	—	187,217	à 20)	40,425	—	Arlöf.
1880	1	1,216,000	437,000	—	800,000	24,000	—	461,000	—	59,000	à 25)	70,650	—	Arlöf.
1881	1	—	—	—	—	—	—	—	—	114,500	à 25)	101,608	55	Arlöf.